

Özel Gereksinimli Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin İnternet Güvenliği Becerilerine Yönelik Görüşleri

Opinions of Teachers Working with Individuals with Special Needs on Internet Safety Skills

Burak BOZAK

Dr. ◆ Turgut Reis Ortaokulu, Antalya ◆ burakbozak@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0001-7557-4576

Tuğba SİVRİKAYA

Dr. Öğr. Üyesi ◆ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü ◆
tugbasivrikaya@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0003-0707-1023

Evgin ÇAY

Dr. ◆ Umut Özel Eğitim Ortaokulu, Balıkesir ◆ evgincay35@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0002-
1199-3939

Özet

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet güvenliği becerilerine yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden tipik durum çalışması yöntemi ile desenlenmiştir. Veriler, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış ve betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmaya özel eğitim meslek okulunda çalışan ve yaşları 32-42 arasında değişen 14 öğretmen katılmıştır. Araştırmaya katılacak öğretmenlerin seçimi için ölçüt örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Araştırmanın bulguları doğrultusunda, katılımcıların internet güvenliğini "İnternette güvenli dolaşım" ve "Kişisel bilgilerin korunması" olarak algıladığı belirlenmiştir. Özel gereksinimli bireylerin internet ortamında maruz kalabileceği tehlikeler arasında yabancıların tuzakları, uygunsuz içerikler ve bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılması gibi tehlikeler yer almıştır. Bu bireylerin doğru internet kullanımıyla psikolojik şiddetten korunabileceği ve güvende hissedebileceği vurgulanmıştır. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocukları takip ederek istenmeyen içeriklerden korumasının önemli olduğu görülmüştür. Yanlış internet kullanımının özel gereksinimli bireylerin psikolojisini etkilediği ve sosyal hayatlarını olumsuz etkilediği ifade edilmiştir. Öğretmenler, öğrencilere ve ailelere bilgi vererek internet güvenliği becerilerini kazandırmaya çalıştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik becerileri, İnternet güvenliği, İnternet güvenliği becerileri, Özel gereksinimli birey

Abstract

This study aimed to determine the views of teachers working with individuals with special needs on internet safety skills. The research was designed with the typical case study method, one of the qualitative research methods. The data were collected by means of a semi-structured interview, which is frequently used in qualitative research, and analyzed by descriptive analysis method. Fourteen teachers working at Special Education Vocational School aged between 32-42 years old participated in the study. Criterion sampling method was adopted for the selection of teachers to participate in the study. In line with the findings of the study, it was determined that the participants perceived internet security as "safe roaming on the internet" and "protection of personal information". Among the dangers that individuals with special needs may be exposed to in the internet environment, there were dangers such as traps of strangers, inappropriate content and sharing information with third parties. However, it was found that, with proper internet use, these individuals can be protected from psychological violence and feel safe. It is important for teachers and parents to protect children from unwanted content by following them. It was stated that improper internet use affects

the psychology of individuals with special needs and negatively affects their social lives, and that teachers tried to provide internet safety skills by giving information to students and families.

Keywords: Safety skills, Internet safety, Internet safety skills, Individual with special needs

1. Giriş

Güvenlik becerileri, çocukların yaralanma veya kaçırılma gibi risklerden zarar görmesine neden olabilecek potansiyel olarak tehlikeli durumlarda verebilecekleri uygun tepkiler olarak ifade edilmektedir (Summers vd., 2011). Yaya ve trafik güvenliği becerileri, yabancıların tuzaklarından ve istismardan korunma, yangınlar ve ev kazalarına ilişkin beceriler gibi pek çok davranış güvenlik becerileri kapsamında ele alınmaktadır (Dixon vd., 2010). Son yıllarda bilgi teknolojilerinin kullanımının giderek daha çok bireyselleşmesiyle internet güvenliği becerilerinin de güvenlik becerileri kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.

İnternet, birçok faydasının yanı sıra çok sayıda riski de barındırmaktadır. Bu riskler arasında anti sosyal ve suç teşkil eden davranışlar (örneğin, yasadışı dosya indirme ve yükleme, siber zorbalık gibi), kişisel bilgilerin çalınması, zararlı içeriğe maruz kalma (örneğin, zararlı cinsel materyal, dolandırıcılık, şiddet ve nefret içerikli materyaller gibi) (Livingstone ve Haddon, 2010) ve kullanıcılar ile dijital hizmet sağlayıcılar arasındaki sözleşmelerden doğan riskler örnek olarak sayılabilir (Livingstone ve Stoilova, 2021). Bu nedenle, dijital güvenlik hem genç hem de zihin yetersizliği olan bireyler için özellikle dikkate alınması gereken bir konudur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ailelerin günlük yaşamlarında giderek daha fazla yer almasıyla birlikte, dijital güvenlik daha önemli hale gelmiştir. Birçok kullanıcı, bilgi ve iletişim teknolojilerinden kaynaklanan çevrimiçi saldırıların hedefi olmaktadır. Dijital becerileri yeterince gelişmemiş olan birçok insan, bu saldırılardan kendilerini etkin bir şekilde koruyacak bilgi ve beceriden yoksun olabilmektedir (Dedkova vd., 2022). Çocukluktan ergenliğe ve ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemleri, sosyal veya sanal çevreden gelebilecek birçok riskli durumla karşı karşıya kalma olasılığının yüksek olduğu dönemlerdir. Çocuklar ve gençler bu geçiş dönemlerinde, belirsiz bir sosyal bağlamda, yeni bir ortama uyum sağlamak için kendilerini baskı altında hissedebilmektedir. Bununla birlikte, yaşlarından dolayı internet ortamında daha önce erişim izinleri olmayan birçok yeni uygulama ve hizmete erişebilmeleri nedeniyle, çevrimiçi ortamda birtakım kişisel bilgilerini paylaşmak gibi riskli davranışlarda bulunmaları muhtemel görülmektedir (Livingstone vd., 2019). Özellikle zihin yetersizliği olan bireylerle ilgili çevrimiçi risk ve siber suçlara ilişkin kanıtlar sınırlı olmakla birlikte giderek artmaktadır (Chadwick, 2019).

Zihinsel ve gelişimsel yetersizlikleri olan bireyler, toplumdaki birçok gruba kıyasla dijital dünyada daha fazla risk ve dışlanmışlık yaşamaktadır (Chadwick, 2022). Özel gereksinimli bireyleri bağımsız ve toplumun aktif bir üyesi olmaya hazırlamanın ve topluma katılımlarını sağlamanın bir yolu da onlara güvenlik becerilerini öğretmekten geçmektedir (Kearney ve Bucholz, 2020). Güvenlik becerileri, özel gereksinimli bireyler için önemli ancak genellikle ihmal edilen bir konudur (Livingstone ve diğerleri, 2019). Özel gereksinimli bireylerin internet güvenliği becerileri ile ilgili son yıllarda uluslararası alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında, bu bireylerin çevrimiçi ortamlardaki güvenliğinin sağlanması amacıyla erişim ve paylaşım kısıtlamasına gidildiği, bu bireylerin çevrimiçi davranışlarının bakım verenler tarafından kontrol edildiği ve çevrimiçi risklerin bu bireyler tarafından tam olarak anlaşılmadığı görülmektedir (Borgström, 2019; Chadwick, 2019; Chadwick, 2022; Rocheleau vd., 2019).

Borgström ve diğerleri (2019), zihin yetersizliği olan gençler ve sosyal medya alanındaki araştırma bulgularını betimlemek amacıyla yürüttüğü derleme çalışmasında, 2001 ve 2017 yılları

arasında yapılmış 12 nicel ve nitel çalışmayı incelemiş ve yapılan araştırmaların bu bireyler için risk, savunmasızlık ve sağlanan destekler konularına odaklandığını belirlemiştir. Chadwick (2019), zihin yetersizliği olan bireylerle ilgili çevrimiçi risk ve siber suçlara ilişkin mevcut ampirik bilgi durumunu özetlemek amacıyla yaptığı derleme çalışmasında, bu bireyler için çevrim içi risklerin, zayıf muhakeme becerilerine ve deneyim fırsatlarının azlığına bağlı olarak arttığını; bunun da bakım veren kişiler tarafından bu bireyler için dijital erişimin kısıtlanmasına ve kontrol edilmesine yol açtığını; bu durumun ise, özel gereksinimli bireyler için yaşam sorumluluğu alma potansiyelini ve gelişimlerini sekteye uğratabileceğini belirtmiştir. Rocheleau ve diğerleri (2021), zihin yetersizliği olan yetişkinlerin bilgi işlem teknolojilerini kullanım sırasındaki gizliliklerini korumada kullandıkları stratejileri belirlemek amacıyla yürüttüğü nitel bir araştırmada, zihin yetersizliği olan yetişkinler ve bu bireylere bakım verenler ile odak grup görüşmeleri yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, bu bireylerin çevrimiçi gizliliğinin ve güvenliğinin korunmasında (1) kişisel bilgiye erişimi kısıtlamak, (2) kişisel bilgilerin ifşasını sınırlamak ve (3) bu bireylere anında öğretim ve geri bildirim sağlamak olmak üzere üç temel stratejinin kullanıldığını belirlemiştir. Chadwick (2022), zihinsel ve gelişimsel yetersizlikleri olan yetişkinlerin çevrimiçi risklere ilişkin algılarını belirlemek amacıyla, zihinsel ve gelişimsel yetersizlikleri olan 13 yetişkin ile bireysel görüşmeler yapmıştır. Araştırmanın sonucunda yaş ile yaşanan risk sayısı arasında belirgin bir ilişki olduğu ve daha genç katılımcıların farklı çevrimiçi risk türlerini daha fazla deneyimlediği bulunmuştur. Çoğu katılımcının bilgisayar korsanlığı, tacize uğrama ve yabancıların tuzaklarına ilişkin olarak farkındalıklarının olduğu; ancak risklerin katılımcıların tamamı tarafından tam olarak anlaşılmadığı belirtilmiştir.

Türkiye’de Arslan ve Bulut Özek (2020) tarafından hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin internet kullanım alışkanlıklarını ve ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bir araştırmada ise, 16-18 yaş aralığında zihin yetersizliği (ZY) olan çocuğa sahip 15 ebeveyn ile görüşmeler yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, ZY olan öğrencilerin tamamının internete erişim sağladığını, %60’ının günlük 4 saat ve üzeri internet kullandığını; ZY olan öğrencilerin internet kullanım amaçlarının dizi/film izlemek, müzik dinlemek ve oyun oynamak olarak sıralandığını ve ebeveynlerin, internetin getireceği riskler konusunda çok bilinçli olmadıkları, bu nedenle, koruma önlemlerinin zayıf kaldığı belirlenmiştir.

Alanyazında yer alan çalışmalardan yola çıkarak, özel gereksinimli bireylerin sanal ortamdan gelebilecek risklere karşı daha savunmasız olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ergenlik dönemini kapsayan 14-19 yaş aralığındaki özel gereksinimli bireylerin bağımsız telefon kullanabilmeleri ve internete erişimlerinin olması nedeniyle, internet güvenliği becerileri anlamında daha fazla risk altında olduğu söylenebilir. Bu gruptaki bireylere kazandırılması gerekli beceriler arasında sayılan internet güvenliği becerilerine ilişkin olarak, öğretmenlerin gözlem ve görüşlerinin zengin bir veri kaynağı olabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmada, bu bireylerin internet ortamında karşılaştığı riskleri, bu risklerin etkilerini ve önlenmesine ilişkin çözümleri belirlemek amacıyla, 14-19 yaş arası hafif düzey zihin yetersizliği ve hafif düzey otizm tanısı olan öğrencilerin devam ettiği Özel Eğitim Meslek Okulunda çalışan öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet güvenliği becerilerine yönelik görüşlerinin belirlenmesi, bu araştırmanın genel amacını oluşturmuştur. Bu genel amaç doğrultusunda şu alt amaçlara ulaşılması hedeflenmiştir:

1. Özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet güvenliği becerileri kavramına ve bu becerilerin kazandırılmasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi
2. Özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet ortamındaki risklere ve özel gereksinimli bireylerin bu risklerle karşılaşma sıklığına, internette yaşanan istenmeyen

durumların öğrenciler üzerindeki etkilerine ve bu durumları kimlerle paylaştığına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi

3. Özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin öğrencilere internet güvenliği becerilerini kazandırmaya yönelik yaptıklarının ve öğrencilerin istenmeyen içeriklerle karşılaşma riskini ortadan kaldırmaya ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Gerçekleştirilen çalışmada nitel araştırma desenlerinden belli bir durumu ya da olayı ortaya çıkarmak (Yıldırım ve Şimşek, 2008) için tipik durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Araştırmada özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet güvenliği becerilerine yönelik görüşlerini belirlemek ve ortaya çıkarmak için bu desen tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını özel eğitim meslek okuluna devam eden ya da özel eğitim sınıflarının üçüncü kademesinde öğrenim gören öğrencilerle çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak katılımcılar belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütler ise; a) en az üç yıllık özel gereksinimli öğrencilerle çalışmış olması, b) öğretmenlerin çalıştığı öğrenci grubunun özel eğitim meslek okuluna veya özel eğitim sınıflarının üçüncü kademesine devam ediyor olmasıdır. Bu ölçütlere uyan özel gereksinimli bireylerle çalışan 14 öğretmen araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Araştırma süresince katılımcıların gerçek isimleri kullanılmayıp katılımcılara kod isimler verilmiştir. Katılımcılara ait demografik bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Yönelik Demografik Bilgiler

Kod adı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim düzeyi	Mezun olduğu bölüm	Kıdem yılı	Özel eğitimde çalışma süresi
Seher	K	35	Doktora	Özel eğitim	13	13
Tufan	E	40	Yüksek lisans	Sınıf öğrt.	16	7
Fulden	K	32	Lisans	Özel eğitim	9	9
Nermin	K	36	Lisans	Özel eğitim	11	11
Ozan	E	41	Yüksek lisans	Özel eğitim	10	10
Sibel	K	35	Lisans	Özel eğitim	9	9
Tamer	E	42	Lisans	Özel eğitim	17	17
Fulya	K	32	Lisans	Özel eğitim	5	5
Nuran	K	40	Lisans	Özel eğitim	19	19
Kerem	E	34	Yüksek lisans	Özel eğitim	12	12
Hasan	E	40	Yüksek lisans	Sınıf öğrt.	20	10
Fatma	K	34	Lisans	Özel eğitim	12	12
Elif	K	39	Yüksek lisans	Özel eğitim	15	15
Kadir	E	37	Lisans	Özel eğitim	16	16

Tablo 1’de araştırmaya katılan özel gereksinimli öğrencilerle çalışan öğretmenlerin demografik bilgileri incelendiğinde, katılımcıların altısı erkek, sekizi kadındır. Katılımcıların yaşları 32-42 arasında değişmekte olup sekizi lisans, beşi yüksek lisans ve biri de doktora düzeyinde öğrenime sahiptir. Katılımcıların özel eğitimde çalışma süreleri 5-19 yıl arasında değişmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet güvenliği becerilerine yönelik görüşlerini belirlemek için alanyazın taranarak hazırlanan görüşme formu, özel eğitim alanında ve ölçme değerlendirme alanında çalışan uzmanların görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun hazırlanan görüşme soruları katılımcılara bire bir sorularak görüşleri kayıt altına alınmıştır. Görüşmeye başlamadan önce görüşmeyi yapan kişi kendini tanıtmış, görüşmenin nasıl yapılacağına ilişkin katılımcıyı bilgilendirmiştir. Araştırmacı ses kaydı ile görüşmeyi yapacağını, elde edilen verilerin üçüncü şahıslarla hiçbir şekilde paylaşılmayacağını katılımcıya belirtmiştir. Görüşme başladığı andan itibaren ses kaydı açılarak veriler toplanmıştır. Görüşmeler 9 dakika 42 saniye ile 19 dakika 03 saniye arasında sürmüştür. Yapılan görüşmelerin toplam süresi ise 2 saat 59 dakika 41 saniyedir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Yıldırım ve Şimşek’e (2008) göre nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik çalışmaları “inandırıcılık, aktarılabilirlik ve teyit edilebilirlik” kavramlarıyla ifade edilmektedir. Yapılan araştırmada inandırıcılığı sağlamak adına hazırlanan görüşme soruları, elde edilen veriler ve araştırmacının bulguları alan uzmanlarının görüşlerine sunulmuştur. Ayrıca elde edilen bulgular, araştırmacının katılımcılarının %25’ine (dört öğretmen) gösterilerek katılımcı onayı alınmıştır. Dış geçerliğe ilişkin ise araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerin ifadeleri aynen aktararak tırnak içerisinde verilmiştir.

Aktarılabilirliği sağlamak adına araştırmada elde edilen ham veriler ve bu verilere ilişkin yapılan yorumlar alan uzmanlarına sunularak görüşleri alınmıştır. Bununla birlikte araştırma gönüllü olarak katılan öğretmenlerin nasıl seçildiği betimlenmiştir. Teyit edilebilirliği sağlamak adına ise araştırmacının amacına uygun literatür taraması yapılarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Araştırmada genel amaç belirtilerek, hazırlanan sorulara verilen katılımcı yanıtları yazılı hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin internet güvenliği becerilerine yönelik hazırlanan sorulara verdikleri yanıtlar yazılı hale getirilmiştir. Yapılan deşifre işleminin güvenirliliği dokümanların %30’unda yapılmış ve deşifre işleminin güvenirliliği %100 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz tekniği ile veriler özetlenerek yorumlanmıştır.

Görüşme soruları tema olarak kabul edilmiştir. Elde edilen veriler de bu temalara göre oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Katılımcılara kod isim verilerek görüşler aktarılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2008) göre betimsel analizde katılımcıların görüşlerini tam anlamıyla ortaya çıkarabilmek adına katılımcıların ifadeleri aynen söylenildiği gibi aktarılmaktadır. Yapılan araştırmada da araştırmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerin ifadeleri tırnak içerisinde aynen aktarılmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 09.01.2023 tarihinde 2023/01 (Protokol No: 2023/26) sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

3. Bulgular

Araştırmada temalar katılımcılara sorulan sorular doğrultusunda belirlenmiştir.

İnternet güvenliği Kavramı

Tablo 2. İnternet Güvenliği Kavramının Ne İfade Ettiği ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	<i>f</i>
İnternette güvenli dolaşım	10
Kişisel bilgilerin korunması	8
İnternetin aktif ve doğru bir şekilde kullanımı	2
Ebeveyn denetimi	2
Kredi kartı güvenliği	1

Araştırmada katılımcı öğretmenler internet güvenliği kavramının kendileri için ne ifade ettiği sorulduğunda “İnternette güvenli dolaşım” olarak ifade etmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerden Ö9 “İnternete girdiği zaman ya da mobil uygulama kullandığı zaman veya sosyal medya uygulamalarını kullandığı zaman rahatsız edici içeriğe maruz kalmamasıdır” şeklinde görüş belirtmiştir. İnternet güvenliği kavramı, çocukların internet ortamında tehlikeli olabilecek içeriklerden uzak kalarak güvenli bir şekilde dolaşmaları olarak ifade edilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin internet güvenliği ile ilgili bir başka ifadelerinin de “Kişisel bilgilerin korunması” olduğu görülmüştür. Bu konu ile ilgili görüşlerini öğretmenlerden Ö12, “Öğrencilerin güvenliğinin ve kişisel bilgilerinin tehlikeye düşmemesi olarak geliyor aklıma” ve Ö10, “Bir kişinin mahremiyeti, özel durumları, kişisel bilgileri, bankacılık işlemleri, yatırım işlemleri efendime söyleyeyim bunun gibi durumlarda özelini koruyabilmesi” olarak ifade etmiştir. İnternet güvenliği kavramı, çocukların kendilerine ait olan bilgi ve içeriklerin yabancı kişiler tarafından öğrenilmesine engel olma veya paylaşmama şeklinde belirtilmiştir.

İnternet Güvenliği Becerilerinin Kazandırılması**Tablo 3.** *İnternet Güvenliği Becerilerinin Kazandırılmasının Özel Gereksinimli Çocuklara Faydaları ve Söylenme Sıklıkları*

Kodlar	f
Psikolojik şiddetten korunması	8
Çocuğun güvende olması	7
Doğru bilgiye hızlı erişim	2
Sosyal ve iletişimsel becerilerin gelişimi	2
Zorunlu bir uygulama	2
Daha az problem davranış sergileme	1

Katılımcı öğretmenlerin internet güvenliğine yönelik becerilerinin kazandırılmasının özel gereksinimli çocuklara olan faydalarına yönelik bakıldığında “Psikolojik şiddetten korunması” öne çıkmaktadır. Öğretmenlerden Ö5 güvenli internet kullanma becerilerinin çocukları psikolojik şiddetten korumasına yönelik görüşünü şu şekilde dile getirmiştir;

Ne bilim psikolojik olarak çok fazla da şiddet var ya bunun içinde bunu da en aza indirmiş olacak, etrafına bunu en az yansıtmış olacak. Çoğu çocuk gördüğü şiddeti okullarda duyuyoruz hep aynı şekilde uygulamaya çalışıyo mesela onlardan duyduğu küfürler onlardan duyduğu eylemler gördükleri şeyler cinsel içerikli şeyler bunları uygulayan çocuklar var okullarda (Ö5).

Güvenli internet becerilerinin kazandırılmasının özel gereksinimli öğrenciler için bir diğer faydasının da çocuğun sosyal, fiziksel, psikolojik vb. her anlamda güvende olmasını sağlayacağı yönündedir. Öğretmenler güvenli internet becerilerinin “Çocuğun güvende olmasını” sağlayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerden Ö4 “Güvenlikleri için, ee, hem artık fiziki güvenlikleri için, onu da alabiliriz hani. Buluşma ayarlamak, dışarıda görüşmek, kimle görüşmeli, kimle görüşmemeli, bunların ayrımını yapmada önemli olduğunu düşünüyorum güvenli internet kullanımının” şeklinde bu konuya yönelik görüşünü bildirmiştir.

Tablo 4. *İnternet Güvenliği Becerilerinin Kazandırılmasının Ebeveynlere Yönelik Kazanımları ve Söylenme Sıklıkları*

Kodlar	f
Psikolojik olarak iyi olma	8
İnternet ortamında nereden ve ne tür tehlikelerin gelebileceğini öğrenmeleri	5
Sorumluluk sahibi çocuğa sahip olma	2
Manevi ve maddi kayıpların önlenmesi	2
Aile mahremiyetinin korunması	1

Güvenli internet kullanma becerilerinin ebeveynlere yönelik kazanımlarına bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarının güvenliği konusunda rahat olmak istedikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmenler, çocukları interneti güvenli bir şekilde kullanırlarsa “Psikolojik olarak iyi olma” eğiliminde olacaklarına yönelik görüş bildirmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerden Ö9 bu konuda görüşünü “En azından çocuğunu güvenle bilgisayar başında bırakabilir... Aynı zamanda ebeveyni manevi olarak rahatlamış olur. Aynı zamanda çocuğunu sürekli kontrol etme ihtiyacı duymazsın” şeklinde dile getirmiştir.

Çocukları İnternet Ortamında Tehlikeye Sokacak Riskli Durumlar

Tablo 5. Çocukları İnternet Ortamında Tehlikeye Sokacak Riskli Durumlar ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Yabancılar ile iletişim ve yabancılar ile fotoğraf paylaşımı	14
Zararlı linkler ve içerikler	12
Kişisel bilgilerini paylaşma	9
İnternet bağımlılığı	2
Online oyun ortamlarının tehlikesi	2
Dijital zorbalık	1
Küfür ve argo sözler edinme	1
Cinsel taciz girişimi	1

Özel gereksinimli çocukları internet ortamında tehlikeye sokabilecek durumların başında yabancı insanların kurdukları tuzaklar yer almaktadır. Katılımcı öğretmenler, internet ortamında “Yabancılar ile iletişim ve yabancılar ile fotoğraf paylaşımı” konusunun çocuğun çeşitli açılardan güvenliği ve mahremiyetini riske sokabilecek bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden Ö4 “ya da işte fotoğraf paylaşımı, bunu diyorum ya hani. Kime göndermeli, kime göndermemeli o kısımda bilmiyorlar maalesef. Fotoğraf paylaşımları kendi içlerinde de çok oluyor. Ya da telefon ellerinde varsa, sürekli fotoğraf çekimi. İşte bunları birbirlerine dahi göndermeleri, onlar farklı arkadaş gruplarına, bu şekilde yayılma olabiliyor. Çok zararlı.” şeklinde dile getirmiştir.

Çocukları tehlikeye atabilecek bir başka durumun ise internet ortamında paylaşılan ve çocukların gelişimleri için uygun olmayan içerikler ve bu içeriklere yönlendiren linkler olarak görülmektedir. Katılımcı öğretmenler “Zararlı linkler ve içerikler” için çocukları tehlikeye sokabilecek riskli durum olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu konuda Ö7 “Ya az önce bahsettiğim gibi internette maalesef cinsel içerikli siteler çok fazla. Eee bunun dışında çocuğu bunlardan uzak tutmak ıı çok zor. Doğru kullanım olmadığı zaman maalesef bunlara maruz kalabiliyor çocuklar” şeklinde düşüncesini dile getirmiştir.

İnternet ortamında çocukları tehlikeye sokabilecek önemli durumlardan birisi de çocukların tuzağa düşürülerek kendileri ile ilgili bilgilerin veya birincil bakıcılarıyla ilgili bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılması olabilir. Katılımcı öğretmenler “Kişisel bilgilerini paylaşma” durumunun riskli olabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu konuda Ö8 “Sosyal ağlarda tanımadığı kişilerle sohbet etmek, kişisel bilgilerini paylaşmak, konuştuğu kişilerin isteklerine cevap vermek” şeklinde dile getirmiştir.

Çocukların İnternet Ortamında İstenmeyen İçeriklerle Karşılaşma Sıklığı

Tablo 6. Çocukların İnternet Ortamında İstenmeyen İçeriklerle Karşılaşma Sıklığı ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Çok yüksek	11
Yüksek	2
Emin değilim	1

Çocukların internet ortamında dolaştıkları veya dolaşma ihtimallerinin bulunduğu ortamlarda yaşlarına ve gelişimlerine uygun olmayan içeriklerle karşılaşma olasılığı yüksek görünmektedir. Öğretmenlerden Ö6 buna ilişkin görüşünü şu şekilde ifade etmiştir;

Her türlü site de çıkabiliyor çocukların karşısına. Hani o yüzden güvenli internet diyoruz. Hani çünkü çocuk örnek veriyorum goguldan çocuk bişey araştırıcak uygun olmayan siteye girer orda pornografik bir sitenin reklamı belirebilir. Veya çocuk bi haber sitesine girecektir. Onun yanında işte abuk subuk bir işte cinsel içerikli bi reklam olabilir (Ö6).

Çocukların İstenmeyen İçeriklerle Karşılaşma Riskini Ortadan Kaldırmak İçin Alınacak Önlemler

Tablo 7. Çocukların İstenmeyen İçeriklerle Karşılaşma Riskini Ortadan Kaldırmak İçin Alınacak Önlemler ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Doğru internet kullanımını öğretmek	13
Ebeveyn denetimi	11
Çocuk korumalı internet kullanmak	2
Güvenilir içerikler ve oyunlar belirlemek	2
Olası tehlikeleri konuşmak için ebeveyn ve çocuk arasındaki etkileşimi artırmak	1
İnternet güvenliği kılavuzu hazırlanması	1

Çocukların internet ortamında istenmeyen içeriklerle karşılaşma ihtimali ortadan kaldırmak için interneti nasıl kullanacaklarını öğretmek önemli yer tutmaktadır. Öğretmenler, çocukları internet ortamındaki risklerden korumak için “Doğru internet kullanımını öğretmek” vurgusu yaparak görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerden Ö4 konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmiştir;

Hocam açıkçası, hani bilişim becerileri konusunda olsun, internet becerilerinin kullanımı konusunda olsun, bilişim dersi eklenebilir. Bazı okullarımızda var ama sanırım her okulda bilişim atölyeleri yok. Atölye kurulumu yapılabilir. Bunun için seminerler eğitimler okullarda düzenleniyor. Bizim okulumuzda düzenlenmişti öğrencilerle ilgili. Ee, ama işte dediğim gibi bu sade öğrenci ile ilgili değil, bu öğrencinin çevresindeki veli, öğretmen hepimizi kapsayan geniş bir çevrede eğitimler verilmesi faydalı olacaktır (Ö4)

İnterneti nasıl kullanacakları öğretmenin yanında çocukları internet ortamının risklerinden korumak için ebeveynlerin çocukları takip etmesi de görüş bildirilen bir başka durumdur. Öğretmenler internetin güvenli kullanımı noktasında “ebeveyn denetimi” konusunun önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu konuda öğretmenlerden Ö9 “İnternetin kullanma süresinin sınırlandırılması gerekiyor aileler tarafından. 6 saat kullanmak ile 2 saat kullanmak arasında çok fark var. İnternet kullanım geçmişi de sürekli kontrol edilmeli nerelere giriyor falan. Eğer risk varsa hemen müdahale edilmeli.” şeklinde belirtmiştir.

İnternet Ortamında Yaşanan Olumsuzlukların Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Tablo 8. İnternet Ortamında Yaşanan Olumsuzlukların Çocuklar Üzerindeki Etkisi ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Psikolojik olarak etkilenme	9
Sosyal hayattan kopma ve sosyal iletişimin bozulması	7
Zararlı alışkanlıkları ve uygun olmayan davranışları öğrenmeleri	5
İstismara açık olma	2
Tüm gelişim alanlarının etkilenmesi	1
Okul başarısında düşme	1
Dijital ortamlarda kaydedilen uygunsuz görüntü ve bilgilerle ilerleyen yıllarda iş ve sosyal hayatta karşılaşma	1
Yanlış bilgi edinme	1

Yanlış internet kullanımı veya güvensiz internet kullanımı tüm bireylerde olduğu gibi özel gereksinimli çocuklar üzerinde de çeşitli etkilere neden olabilmektedir. Bu etkilerin başında “Psikolojik olarak etkilenme” öğretmenlerin belirttiği önemli bir durum olarak oraya çıkmıştır. Öğretmenlerden Ö10 bu durumu “Bir öğrencimiz var adamı vazgeçiremiyoruz pubg diye bir oyundan. Online bu oyun. Geliyor gidiyor ‘aman Allah’ım birden bağıyor, korkuyorum beni vuracaklar’ diyor. Durup dururken sıranın altına yatıyor. Nerelerden yardım istedik biraz yol alabildik” diyerek ifade ediyor.

İnternetin psikolojik etkilerinin yanında sosyal boyutta etkileri de bahsedilen bir başka konudur. Öğretmenler internetin ciddi olarak etkilediği alanlardan bir tanesi olarak “Sosyal hayattan kopma ve sosyal iletişimin bozulması” durumundan bahsetmişlerdir. Katılımcılardan Ö11 “Sosyallikten ve gerçek yaşamdan uzaklaşmasına neden oluyor kendisini sürekli sanalda hissediyor” şeklinde dile getirmiştir.

İnternete ilişkin bir başka olumsuz etki olarak da istenmeyen davranışlara olan etkisinden bahsedilmiştir. Öğretmenler internetin olumsuz etkilerinden birisi olarak “Zararlı alışkanlıklar ve uygun olmayan davranışlar” ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Bu konuda katılımcı öğretmenlerden Ö3 buna ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Günümüzde internet kullanımında nerede saçma sapan bir video var, o tıklanma rekoru kırıyor. E çocuklarımıza ne yazık ki bu tarz şeylere yöneliyor. Birbirlerine el şakası yapmaya başlıyorlar. Birbirlerine fiziksel temasta bulunmaya kalkıyorlar. Bu da ne yazık ki çocukları sıkıntıya

sokuyor...Yani birbirine saygısızlık yapmak TikTok'ta moda olmuş. Geçen çocuk diyor ki, normalde otobüste yaşlıya nasıl yer verilir, ya da işte sıra, sıra varsa sırayı bekleriz, "E hocam videoda gördüm, yaşlıları itekleyip önden biniyordu. Ben de geçen otobüse binerken öyle yaptım" diyor. Yani işte şimdi, çocuk görmüş, tıklanma rekoru kırmış, herkes gülerек oynayarak hani anlatıyor videoyu. Sürekli olumsuz örnek görünce, çocuklara da olumsuz oluyor. Zaten bizim çocuklarımız olumsuzunu hemen kapıyor. Kötü bir davranışı hemen öğreniyor.

Çocukların İnternet Üzerinde Yaşadıkları Olumsuzlukları Paylaşma Durumları ve Öğretmenlerin Bu Durumda Aldıkları Önlemler

Tablo 9. Çocukların İnternet Üzerinde Yaşadıkları Olumsuzlukları Paylaşma Durumları ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Paylaşıyorlar	8
Paylaşmıyorlar	6

Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında, özel gereksinimli öğrencilerin yaklaşık yarısının öğretmenleri ile yaşadıkları olumsuzlukları paylaştıkları görülmektedir.

Tablo 10. Çocukların İnternet Üzerinde Yaşadıkları Olumsuzluklara İlişkin Öğretmenlerin Aldıkları Önlemler ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Rehber öğretmen ile görüşme	6
Aile ile görüşme	4
İdare ile görüşme	2
Güvenlik çemberi oluşturma etkinliği	2
Alanda yazılan makale ve kitapları okuma	1

Öğretmenler kendileri ile bu durumun paylaşılması halinde "Rehber öğretmen ile görüşme" yaptıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden Ö4 "Bunu, eğer zaten bir çocuğu korumak, bir kendimi korumak, bir de aileyi korumak adına direkt rehberlik servisi ile, ya da yöneticilerime söylüyorum" şeklinde dile getirmiştir.

Rehberlik servisinin yanında bu durumun öğrencilerin aileleri ile paylaşıldığı ifade edilmiştir. Öğretmenlerden Ö9 "Mesela down sendromlu bir öğrencim bahsediyordu. Direk rahatsız oldum diyemiyor belki ancak ilginç içerikleri anlatıyor. Biz bunun uygun içerik olmadığını anlıyoruz. Buradan yola çıkarak aile ile görüşüyoruz." şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Özel gereksinimli öğrencilerin bir kısmının da öğretmenleri ile bu durumu paylaşmadıkları ifade edilmektedir. Bu durumda da genellikle kendi arkadaşlarına anlatmayı tercih ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerden Ö2 bu konuda görüşlerini şu şekilde belirtmiştir;

Ama bizimle her şeyi paylaşmıyorlar. Kendi arkadaşlarına bir şekilde onu gruplarında, sosyal medyada onu aktardığını düşünüyorum. Mesela dün bir anne geldi, onunla görüşürken, bu çocuk nasıl dedi mesela. Çocuk ona şeyden küfür yazmış, WhatsApp grubundan... Bizimle paylaşmadığı şeyleri diğer şekilde sosyal medyada, sosyal ortamlarda birbirlerine paylaşabiliyorlar hocam. Yani bizimle paylaşmıyorlar hocam.

Çocuklara İnternet Güvenliği Becerileri Kazandırma Konusunda Öğretmenlerin Yaptıkları Uygulamalar

Tablo 11. Çocuklara İnternet Güvenliği Becerileri Kazandırma Konusunda Öğretmenlerin Yaptıkları Uygulamalar ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Sözlü olarak bilgi verme	10
Aile bilgilendirme seminerleri	6
Okulda telefon kullanımını kısıtlama	3
BEP amaçlarına güvenli internet kullanımı ile ilgili amaçlar ekleme	1
Rehberlik servisi ile iş birliği yapma	1
Alanyazında önerilen uygulamaları sınıfta uygulama	1

Özel gereksinimli çocuklara internet güvenliği becerileri kazandırma konusunda öğretmenlerin öğrencilere bilgi verdikleri ifade edilmektedir. Öğretmenler "Sözlü olarak bilgi verme" şeklinde öğrencilere bu konuda eğitim verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden Ö8 bu konuda "Sanal ortamda kişisel telefon numaramızı kimseye vermememiz gerektiği, doğum yerimizi ve yaşadığımız yer ile aile bireylerimizin isimlerini paylaşmamamız gerektiği, farklı bir şifre oluşturmamız gerektiği, güvenli olmayan sitelere girmememiz konusunda sık sık uyarılarda bulunuyorum." diyerek görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin yaptıkları bir uygulama ise öğrencilerin yanında ailelere yöneliktir. Katılımcı öğretmenler "Aile bilgilendirme seminerleri" düzenledikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerden Ö4 "Hocam işte genel olarak okul açısından söylersem, seminerlerimiz verilebiliyor. İşte proje çalışmalarımızı onlar üzerine yoğunlaştırıyoruz. Ailelere bu konuda söylüyoruz. İşte, saat sınırlaması ve takip edilmesi. Velilerle daha çok iletişime giriyoruz." şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin İnternet Güvenliğine Yönelik Önerileri**Tablo 12.** Öğretmenlerin İnternet Güvenliğine Yönelik Önerileri ve Söylenme Sıklıkları

Kodlar	f
Öğrencilere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması	8
Ailelere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması	6
Öğretmenlere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması	5
Öğrencilere konuya ilişkin içerik ve materyal hazırlanması	5
Paydaşların birlikte çalışması (üniversiteler, okullar, internet yayını yapan ağlar)	2
İnternet kullanımının kısıtlanması	1
Telefon kullanımı için yaş sınırı konulması	1
Çocuk takip sistemlerinin kullanılması	1
Okul eylem planı hazırlanması	1

Öğretmenlerin konu ile ilgili önerileri “ailelere yönelik”, “öğrencilere yönelik” ve “öğretmenlere yönelik” bilgilendirme seminerleri verilmesi, öğrencilere konuya ilişkin içerik ve materyal hazırlanması bağlamında olmuştur. Öğretmenlerden Ö7 ailelere yönelik eğitim verilmesi konusundaki görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Eee belki bununla ilgili biz derste anlatıyoruz ama sadece çocuklara değil velilere de detaylı bi şekilde bilgilendirme yapılabilir. Çünkü biz nereye kadar kontrol edebiliyoruz gerisi tamamen velilerde. Evde bunun kontrolünü sağlayacak olan insanlar çocukların ebeveynleri. Bu konuda velilere yönelik de çalışmalar yapılabilir.

Öğrencilere yönelik eğitim yapılması ile ilgili olarak Ö6 “...koruyucu önlemler bilgiler çocuklara öğretilir. Böyle şeyler olabilir belki.” şeklinde görüş ifade etmiştir. İnternet güvenliğine ilişkin bir başka öneri de öğretmenlerin konu ile ilgili eğitim alması olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerden Ö14 öğretmenlere yönelik çalışmalara ilişkin “Güvenli internet kullanımına ilişkin öğrenciler dışında birçok öğretmen arkadaşımın bu konuda yetersiz olduğunu görüyorum. Öğretmenlerden başlanarak uygulama temelli seminerler verilebilir.” şeklinde görüş bildirmiştir. Güvenli internet kullanımını özel gereksinimli öğrencilere kazandırmak için bir diğer husus da içerik ve materyal hazırlanması olarak ortaya çıkmıştır. Bu konuya ilişkin Ö9 “Tabi bir uygulama kılavuzu, içerik bir müfredat veya bir farkındalık videoları mesela yayımlanmalı. Ders olarak da okutulabilir. Özel eğitim için de değil tüm öğrenciler için de önemli.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bulgularına bakıldığında, katılımcıların internet güvenliği kavramını “İnternette güvenli dolaşım” ve “Kişisel bilgilerin korunması” şeklinde algıladıkları görülmüştür. Shari ve diğerleri (2023), Z kuşağının bilgi teknolojilerine yönelik tutum, kabul ve uygulamalarını belirlemek amacıyla yürüttüğü bir çalışmada, internet güvenliği kavramını; virüs bulaşmaları, kimlik hırsızlığı ve bilgisayar korsanlığı da dahil olmak üzere tüm güvenlik ihlalleri ile kullanıcıların ihmalinin, bilgi eksikliğinin ve

eylem eksikliğini doğrudan sonucu olan sorunlar olarak ele almıştır. İnternet güvenliği kavramı; evlerdeki, devlet sektöründeki ve eğitim kurumlarındaki kullanıcıların, özellikle genç neslin, bilgi kaynağını doğrulamak ve bilgi güvenliği ve siber suç konularıyla ilgili anlayışı geliştirmek için yüksek derecede bilgi, tutum ve davranışa sahip olması şekline ifade edilmiştir (Shari vd., 2023). Risk altındaki gençlerin internet güvenliği ile ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında, bu çalışmaların interneti, bu gruplar için ortaya koyduğu fırsatlardan ziyade riskler bağlamında ele aldığı görülmektedir. Bu riskler arasında en önemlilerinin zararlı veya uygunsuz içeriğe maruz kalma ve kendilerine zarar verebilecek kişilerle temas kurma olduğu ifade edilmektedir (Dekavalla, 2022; Livingstone vd., 2018; Livingstone vd., 2014). Bu araştırmada, katılımcıların internet güvenliği kavramını “İnternette güvenli dolaşım” ve “Kişisel bilgilerin korunması” şeklinde tanımlamaları, internet güvenliğinin katılımcılar tarafından kişisel riskler bağlamında ele alındığı ve bu risklere ilişkin önleme yollarını ifade ettiği şeklinde yorumlanabilir. Alanyazında internet güvenliği kavramı ile ilgili yapılan tanımlama ve açıklamalar değerlendirildiğinde, katılımcıların algılarına benzer ifadelerin yer aldığı görülmektedir.

Katılımcılar, internet güvenliği becerilerinin özel gereksinimli bireylere kazandırılmasının bu bireylere “psikolojik şiddetten korunma” ve “sosyal, fiziksel, psikolojik vb. her anlamda güvende olma”; bu bireylerin ebeveynlerine ise “çocuklarının güvenliği konusunda rahat olma” gibi faydaları olacağı görüşündedir. Blazer (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin özellikle sosyal medya kullanımı olmak üzere, internetin çocuklar için uygunsuz içeriğe ve akran zorbalığına maruz kalma gibi riskler taşıdığını ve bu nedenle çocukların gelişimini olumsuz etkileyebileceğini düşündükleri belirlenmiştir. Yapılan pek çok çalışmada da gençlerin sıklıkla kullandığı sosyal medya araçlarının çocukların ve gençlerin psikolojik sağlık açısından olumu ortamlar olmadığı ve ebeveyn kontrolünü gerektirdiği vurgulanmıştır (Blazer, 2012; Livingstone ve Stoilova, 2019; O’Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011). Dedkova ve diğerleri (2022), ebeveynlerin dijital güvenlik bilgilerine yönelik tercihleriyle ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla yürüttüğü çalışmada ebeveynlerin (1) ağırlıklı olarak internete güvenenler, (2) uzmanların önerdiği kaynakları kullananlar, (3) internet, televizyon, arkadaşlar ve aile dâhil olmak üzere geniş bir kaynak yelpazesini kullananlar ve (4) ağırlıklı olarak eşlerinden ve kısmen uzmanlardan bilgi edinenler olarak dört gruba ayrıldığını belirlemiştir. İnternet güvenliği ile ilgili yapılan çalışmalarda bireylere internet güvenliği becerilerinin öğretilmesinin, onları internette gelebilecek pek çok riskli durumdan korumaya ilişkin bir önleme yolu olarak ortaya koyulduğu görülmektedir (Dekavalla, 2022; Livingstone vd., 2018; Livingstone vd., 2014; Shari vd., 2023). Bu araştırmada, katılımcıların internet güvenliği becerilerinin özel gereksinimli bireylere öğretilmesinin faydalarına ilişkin görüşlerinin alanyazında yapılan çalışmalarının sonuçları ile tutarlı olduğu ve genel kabulleri yansıttığı söylenebilir.

Katılımcılar özel gereksinimli bireyleri internet ortamında tehlikeye sokabilecek durumları yabancıların tuzakları, internet ortamında çocukların gelişimleri için uygun olmayan içerikler ve bu içeriklere yönlendiren linkler ile çocukların ve birincil bakıcılarının bilgilerinin üçüncü kişilerle paylaşılması şeklinde ifade etmişlerdir. Alanyazında genel olarak internetin risklerinin anti sosyal ve suç teşkil eden davranışlar, kişisel bilgilerin çalınması, zararlı içeriğe maruz kalma ve kullanıcılar ile dijital hizmet sağlayıcılar arasındaki sözleşmelerden doğan riskler şeklinde sıralandığı görülmektedir (Livingstone ve Haddon, 2010; Livingstone ve Stoilova, 2021). Yapılan çalışmalarda, özellikle zihin yetersizliği olan bireylerle ilgili çevrimiçi risk ve siber suçlara ilişkin kanıtların sınırlı olduğu görülmektedir (Chadwick,2019). Bununla birlikte, uluslararası alanyazında bu bireylerin internet güvenliği becerileri ile ilgili olarak gerek kendileri gerekse ebeveynlerle yapılan çalışmalarda, internet güvenliği konusunda yetersizlikleri olmayan bireylere göre daha fazla risk altında olabilecekleri değerlendirilerek, erişim kısıtlaması ve ebeveyn veya bakıcı kontrolü gibi birtakım önleyici yöntemlerin

kullanıldığı görülmüştür (Borgström, 2019; Chadwick, 2019; Chadwick, 2022; Rocheleau vd., 2019). Türkiye’de Arslan ve Bulut Özek (2020) tarafından hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin internet kullanım alışkanlıklarını ve ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımına yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada ise, ebeveynlerin, internetin getireceği riskler konusunda çok bilinçli olmadıkları; bu nedenle, koruma önlemlerinin zayıf kaldığı belirlenmiştir. Bu çalışmada ise özel gereksinimli bireylerin internet güvenliği becerilerine yönelik olarak öğretmen görüşlerine başvurulmuş ve öğretmenlerin alanyazında belirtilen internetin genel riskleri konusunda hemfikir oldukları ve özel gereksinimli öğrencilerin internet ortamında yabancı kişilerin tuzaklarına düşmesi, uygunsuz içeriklere maruz kalması ve kişisel bilgilerinin paylaşılması gibi endişeler taşıdıkları görülmüştür.

Araştırmanın diğer bir bulgusu da katılımcıların görüşleri doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin internet ortamında istenmeyen içeriklerle karşılaşma sıklığının yüksek olduğunun belirlenmesidir. İnterneti büyük bir derya deniz olarak düşünürsek özel gereksinimli öğrencilerin karşısına çeşitli uygun olmayan içeriklerin çıkması muhtemeldir. Sahip oldukları zihin kapasitesinin sınırlılığından kaynaklı, öğrenci, karşılaştığı içeriği analiz edemeyebilir. Alanyazın da bu görüşü desteklemektedir. Örnek verilecek olursa Chadwick (2019) yaptığı bir çalışmada, bu grupta yer alan bireylerin zayıf muhakeme yeteneğine sahip olmalarından kaynaklı internet ortamında oluşabilecek tehlike ve riskleri fark etmede sınırlılık yaşadıklarını vurgulamıştır. Bundan kaynaklı olarak birincil bakıcıların ve ebeveynlerin internet kullanımını kısıtladıklarını ifade etmiştir. Chadwick’in (2019) bu görüşleri, gerçekleştirilen çalışmanın internet ortamında özel gereksinimli öğrencilerin istenmeyen risk ve tehlikelerle karşılaşma sıklığının yüksek olduğu bulgusunu destekler niteliktedir.

Özel gereksinimli öğrencilerin gerek okul ortamında gerekse okul dışı ortamlarda güvenliğinin sağlanması önemlidir. Okul dışında ise internet ortamında çeşitli risklere maruz kalabilirler. Bu yüzden özel gereksinimli öğrencilere doğru ve güvenli bir şekilde interneti nasıl kullanmaları gerektiğinin öğretilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yapılan çalışmada da katılımcılar, internete ilişkin risklerden korunmak için doğru internet kullanımını öğrencilere ve ebeveynlere öğretmenin ve ebeveynlerin çocukları takip etmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Alanyazında yapılan çalışmalarda da bu görüşlerin altı çizilmiştir. Yapılan çalışmalarda (Borgström, 2019; Chadwick, 2022), bu grupta yer alan bireylerin güvenliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği, gerekli eğitimlerin yapılması, internet kullanımının kısıtlandırılması, bireylerin internet ortamında sergilemiş olduğu davranışların denetlenmesi ve kontrol edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İnterneti doğru ve verimli bir şekilde kullanmayı öğretmenin özel gereksinimli öğrencilerin yaşam sorumluluğu becerilerine katkı sağlayacağı, onları çeşitli tehlike ve risklere karşı koruyacağı düşünüldüğünden eğitim ortamlarında konu hakkında öğrencilere ve ebeveynlere eğitimlerin verilmesi gerektiği söylenebilir.

Günümüz gelişen teknoloji çağında internetin ve teknolojinin faydaları yadsınamaz. Doğru ve bilinçli bir şekilde kullanılan internet bireylerin gelişimini destekleyici nitelikte çeşitli beceriler kazandırabilir. Fakat teknoloji ile ve internette geçirilen fazla zaman özel gereksinimli bireylerin gelişimini olumsuz etkileyebilir. Gerçekleştirilen araştırmanın bulguları arasında katılımcıların, yanlış internet kullanımının özel gereksinimli bireyleri psikolojik olarak etkilediğini, sosyal hayattan kopma ve sosyal iletişimin bozulması gibi sorunlar ile istenmeyen davranışlara yol açtığını ifade ettikleri görülmektedir. Arslan ve Bulut Özek (2020) araştırmalarında, zihin yetersizliği olan öğrencilerin internet kullanımı alışkanlıklarını ebeveyn görüşlerine göre incelemişlerdir. Araştırma sonunda, öğrencilerin tamamının internete erişebildiğini ve çoğunun (%60) günde dört saat ve üzerinde interneti kullandıklarını belirlemişlerdir. Dolayısıyla zihin yetersizliği olan öğrencilerin zamanını çoğunlukla internette geçirdiği söylenebilir. Bununla birlikte zihin yetersizliği olan öğrenciler internet ortamında

uygun olmayan içeriklere maruz kalabilir, bu da öğrencileri psikolojik olarak olumsuz etkileyebilir. Toplum içerisinde sergilemesi gereken sosyal becerileri gerçekleştirmede sınırlılık yaşayabilir. Bununla birlikte olumsuz davranışlar sergileyerek sosyal kabul düzeylerinde düşüş yaşanabilir. Bundan dolayı özel gereksinimli bireylere interneti doğru kullanma ve etkili bir şekilde faydalanma becerilerinin öğretilmesi gerektiği söylenebilir.

Özel gereksinimli öğrencilerin yaklaşık yarısının internette yaşadıkları olumsuzlukları öğretmenleriyle paylaştıkları, ancak bir kısmının ise kendi arkadaşlarıyla paylaşmayı tercih ettiği görülmüştür. Öğretmenlerin bu gibi durumlarda rehber öğretmenle ve aile ile görüşme gibi önlemler aldığı ifade edilmiştir. Özel gereksinimli öğrencilere daha güvenli bir çevrimiçi ortam sunulması konusunda aileler gibi öğretmenlere de önemli ve zor bir rol düşmektedir (Seale, 2014). Çünkü internet kullanımı özel gereksinimli öğrenciler için akran zorbalığı gibi (Mazurek ve Wenstrup 2013) ve cinsel istismar gibi tehlikeli durumların risklerini taşımaktadır. Bu nedenle, internet ortamında özel gereksinimli çocukların yaşadıkları olumsuz durumları öğretmenleri ile paylaşmaları birçok riskli durumun büyümeden önlenmesi için fırsat yaratabilecektir. Aynı şekilde özel gereksinimli öğrencilerin yaşadıkları olumsuz durumlar özel eğitim öğretmenlerine internet güvenliğine yönelik hangi konularda öğretim yapacaklarına dair yol gösterici olabilir. Örneğin, özel gereksinimli 100 genç ile yürütülen bir araştırmada katılımcıların %65'i çevrimiçi saldırganlık kurbanı olduklarını ifade etmekte, yaklaşık %15 kadarı ise siber zorbalığa uğradıklarını belirtmektedirler (Plichta, 2015). İstenmeyen durumların öğretmen ile paylaşılması durumunda önleyici güvenlik becerilerinin öğretilmesi için bir fırsat olabileceği düşünülmektedir.

Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere internet güvenliği becerilerini kazandırma konusunda öğretmenlerin öğrencilere ve ailelerine bilgi verme şeklinde uygulamalar yaptığı görülmüştür. Yürütülen araştırmalara bakıldığında, özel gereksinimli öğrencilerinin interneti daha çok müzik dinlemek, video/film izlemek ve arkadaşları ile sosyalleşmek için sosyal medya uygulamaları için kullandıklarını göstermektedir (Gómez-Puerta ve Chiner, 2020). Bu boyutları ile kullanıldığında, internetin özel gereksinimli öğrenciler için yeterince güvenli olmadığı ve çeşitli riskleri barındırdığı düşünülmektedir (Chiner vd., 2021). Özel gereksinime sahip olmaları (özellikle zihin yetersizliği) siber zorbalık gibi internet üzerinde istenmeyen durumlarda onları bu tehlikelere daha açık hale getirmektedir. Aile ve öğrenci bilgilendirmeleri ile güvenli internet kullanımına ilişkin belirli bir oranda farkındalık sağlanabilir. Ancak özel gereksinimli bir öğrencinin gerçek hayatta istenmeyen bir durumla karşılaşması durumunda bu durumu istenen şekilde kurtaramayabilir. Bu nedenle özel gereksinimli çocuklar için daha ölçülebilir, gözlenebilir ve somut güvenli davranışlar belirlenerek öğrenilmesi ve bu durumların çocuklar tarafından ayırt edilebiliyor olması gerekmektedir (Miltner vd., 2015).

Öğretmenlerin konu ile ilgili önerileri ailelere, öğrencilere ve öğretmenlere yönelik bilgilendirme seminerleri verilmesi; konuya ilişkin içerik ve materyal hazırlanması bağlamında olmuştur. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında, internet üzerinde yaşanan olumsuz davranışlar ile özel gereksinimli çocuğun zekâ düzeyi (IQ), benlik saygısı, depresif duyguları ve bilgisayar kullanım sıklığı arasında ilişki bulunmuştur (Didden, 2009). Olumsuz olaylarla ilişki olan durumlara bakıldığında, bazılarının ailelere verilebilecek eğitimlerle kontrol edilebileceği düşünülmektedir. Örneğin, bilgisayar kullanım sıklığı aileler tarafından kontrol edilebilecek bir değişkendir. Aynı şekilde çocuğun depresif hareketleri aileler tarafından fark edilebilir bir değişken olabilir. Bu gibi durumları da göz önüne alarak güvenli internet konusunda ailelere eğitim vermek bu konuda farkındalık yaratabilir. Öğrenciler için uygulanacak müdahale programları da güvenli internet konusunda umut vermektedir. Örneğin yürütülen bir çalışmada, 33 genç yetişkin ve özel gereksinimli bireye internet güvenliğine yönelik bir program uygulanmıştır. Kendilerine yönelik hazırlanan uygun ve uygun olmayan bilgileri

veya web sitelerini seçme konusunda becerilerini arttırmayı hedefleyen araştırmada öğrencilerin son testlerinde ilerleme gösterdikleri ve doğru siteleri ve bilgileri seçebildikleri gösterilmiştir (Delgado, 2019).

Sonuç olarak, öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin internet kullanımlarının faydalarından çok çeşitli riskler barındığını düşünmektedirler (Chiner vd., 2021). Bu araştırmanın bulguları da bu durumu destekler niteliktedir. Öğretmenlerin çevrimiçi riskler konusunda oldukça endişeli oldukları görülmektedir. Alanyazında önerilen durumlara benzer şekilde güvenli internet kullanımı için özel gereksinimli çocuklar, aileleri ve öğretmenlerine yönelik kapsamlı müdahale programları geliştirilmelidir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, özel gereksinimli öğrencilerin internet kullanımı ve internet güvenliği konularında yaşadıkları deneyimler araştırmaya sınırlılık katan bir boyuttur. Aynı zamanda katılımcı öğretmenlerin çalıştıkları eğitim kademesi (ilkokul, ortaokul, lise vb.), özel gereksinimli öğrencilerinin performans düzeyi (Hafif, orta veya ağır düzeyde desteğe gereksinimi olması) ve öğrencilerin yetersizlik durumları (Otizm spektrum bozukluğu, zihin yetersizliği, ek yetersizlikler) öğretmenlerin konuya ilişkin deneyimlerini etkileyebilir. Bir başka sınırlılık da araştırmanın sadece öğretmen görüşlerine dayanmasıdır.

Gerçekleştirilen araştırma nitel bir araştırma olması nedeniyle, bu araştırmadan elde edilen sonuçlar genellenememekle birlikte araştırmaya gönüllü olarak katılan 14 öğretmen ile, araştırma yöntemlerinden nitel araştırma ile ve veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile sınırlıdır. Bu nedenle araştırmanın sonuçlarına dair çeşitli önerilerde bulunulabilir.

Araştırma sonuçları, katılımcıların internet güvenliği kavramını "internette güvenli dolaşım ve kişisel bilgilerin korunması olarak algıladıklarını göstermektedir. Bununla birlikte internet güvenliği kavramına yönelik okul ortamında yapılan farkındalık çalışmalarının ve güvenli internet kullanımı çalışmalarının yetersiz olduğu görülmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim gördüğü ortamlarda güvenli internet kullanımı, siber suçlardan korunma, internet ortamında yaşanabilecek olası tehlike ve risklerden korunmaya yönelik bilgilendirici seminerlerin yapılması gerekmektedir. Özel gereksinimli öğrencilere konuyla ilgili eğitimler ve internetin nasıl etkili ve verimli bir şekilde kullanılması gerektiğine yönelik seminerler verilebilir. Eğitimin en önemli üçyağının veli, öğretmen ve okul olduğu önemli bir gerçektir. Bu yüzden özel gereksinimli öğrencilerin okul ortamında ve okul dışı ortamlarda güvenliğinin sağlanması, topluma verimli ve üretken bireyler olarak katılımlarının sağlanması için öğretmen veli, okul veli ilişkilerinin sağlam olması gerekmektedir. Dolayısıyla güvenli internet kullanımı ve yanlış internet kullanımı sonucu oluşabilecek tehlike ve riskleri ortadan kaldırmak için özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere konuyla ilgili sistematik eğitimler verilebilir. Ayrıca öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda güvenlik becerilerinin öğretimine ilişkin kazanımlar ebeveynlerin görüşleri ile birlikte bireyselleştirilmiş eğitim planlarına yerleştirilebilir.

Kaynaklar

- Blazer, C. (2012). Social Networking in Schools: Benefits and risks; review of the research; policy considerations; and current practices. *Information Capsule, 1109. Research Services, Miami-Dade County Public Schools, 1-23.* <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED536527.pdf>
- Borgström, Å., Daneback, K., & Molin, M. (2019). Young people with intellectual disabilities and social media: A literature review and thematic analysis. *Scandinavian Journal of Disability Research, 21(1), 129-140.* <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1332692&dswid=4103>

- Chiner, E., Gómez-Puerta, M., & Mengual-Andrés, S. (2021). Opportunities and hazards of the internet for students with intellectual disabilities: The views of pre-service and in-service teachers. *International Journal of Disability, Development and Education*, 68(4), 538-553. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2019.1696950>
- Chadwick, D. D. (2019). Online risk for people with intellectual disabilities. *Tizard Learning Disability Review*, 24(4), 180-187. https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/TLDR-03-2019-0008/full/html?utm_campaign=Emerald_Health_PPV_Dec22_RoN
- Chadwick, D. D. (2022) "You want to know that you're safe": Experiences of risk, restriction and resilience online among people with an intellectual disability. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 16(3), Makale 8. <https://doi.org/10.5817/CP2022-3-8>
- Dedkova, L., Smahel, D., & Just, M. (2022). Digital security in families: the sources of information relate to the active mediation of internet safety and parental internet skills. *Behaviour & Information Technology*, 41(5), 1052-1064. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2020.1851769>
- Dekavalla, M. (2022). Understanding online safety through metaphors: UK policymakers and industry discourses about the internet. *Television & New Media*, 23(8), 855-873. <https://doi.org/10.1177/15274764211042077>
- Delgado, P., Ávila, V., Fajardo, I., & Salmerón, L. (2019). Training young adults with intellectual disability to read critically on the internet. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 32(3), 666-677. <https://doi.org/10.1111/jar.12562>
- Didden, R., Scholte, R. H., Korzilius, H., De Moor, J. M., Vermeulen, A., O'Reilly, M., Lang, R., & Lancioni, G. E. (2009). Cyberbullying among students with intellectual and developmental disability in special education settings. *Developmental Neurorehabilitation*, 12(3), 146-151. <https://doi.org/10.1080/17518420902971356>
- Dixon, D. R., Bergstrom, R., Smith, M. N., & Tarbox, J. (2010). A review of research on procedures for teaching safety skills to persons with developmental disabilities. *Research in developmental disabilities*, 31(5), 985-994. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2010.03.007>
- Gómez-Puerta, M., & Chiner, E. (2020). Teachers' perceptions on online behaviour of students with intellectual disability, risk mediation and training. *European Journal of Special Needs Education*, 35(4), 437-450. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2010.03.007>
- Jenaro, C., Flores, N., Vega, V., Cruz, M., Pérez, M. C., & Torres, V. A. (2018). Cyberbullying among adults with intellectual disabilities: Some preliminary data. *Research in Developmental Disabilities*, 72, 265-274. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2017.12.006>
- Kearney, K. B., & Bucholz, J. (2020). Teaching basic first aid skills to increase inclusive opportunities. *DADD Online*, 56.
- Livingstone, S., & Haddon, L. (2010). EU Kids online. *Zeitschrift Für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 236-239. https://www.researchgate.net/publication/263912808_EU_kids_online. <https://doi.org/10.5817/cp2022-3-8>
- Livingstone, S., Mascheroni, G., & Staksrud, E. (2018). European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New Media & Society*, 20(3), 1103-1122. <https://doi.org/10.1177/1461444816685930>

- Livingstone, S., Mascheroni, G., Ólafsson, K. & Haddon, L. (2014). Children's online risks and opportunities: comparative findings from eu kids online and net children go mobile. London: EU Kids Online and Net Children Go Mobile. <https://pdfs.semanticscholar.org/6274/bb0ec8ddcaff96dcab29429838c6e65d3ccd.pdf>
- Livingstone, S., & Stoilova, M. (2021). The 4Cs: Classifying online risk to children. (CO:RE short report series on key topics). Leibniz-Institut für Medienforschung, Hans-Bredow-Institut (HBI). <https://doi.org/10.21241/ssoar.71817>
- Livingstone, S., Stoilova, M., & Nandagiri, R. (2019). *Children's data and privacy online: growing up in a digital age: an evidence review*. London School of Economics and Political Science. <http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/101283>
- Livingstone, S., & Stoilova, M. (2019). Using global evidence to benefit children's online opportunities and minimise risks. *Contemporary Social Science*, 213-226. <https://doi.org/10.1080/21582041.2019.1608371>
- Mazurek, M. O., & Wenstrup, C. (2013). Television, video game and social media use among children with ASD and typically developing siblings. *Journal Of Autism And Developmental Disorders*, 43, 1258-1271. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1659-9>
- Miltenberger, R. G., Sanchez, S., & Valbuena, D. A. (2015). Teaching safety skills to children. In H. S. Roane, J. E. Ringdahl, & T. Falcomata (Eds.), *Clinical and organizational applications of applied behavior analysis* (s. 477-499). <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-420249-8.00019-8>.
- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127(4), 800-804. <https://doi.org/10.1542/peds.2011-0054>
- Plichta, P. (2015). Prevalence of cyberbullying and other forms of online aggression among Polish students with mild intellectual disability. *e-Methodology*, (2), 112-127.
- Reid, J. A. (2018). Sex trafficking of girls with intellectual disabilities: An exploratory mixed methods study. *Sexual Abuse*, 30(2), 107-131. <https://doi.org/10.1177/1079063216630981>
- Rocheleau, J. N., Chalghoumi, H., Jutai, J., Farrell, S., Lachapelle, Y., & Cobigo, V. (2021). Caregivers' Role in Cybersecurity for Aging Information Technology Users with Intellectual Disabilities. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(9), 624-629. <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0572>
- Seale, J. (2014). The role of supporters in facilitating the use of technologies by adolescents and adults with learning disabilities: a place for positive risk-taking? *European Journal of Special Needs Education*, 29(2), 220-236. <https://doi.org/10.1080/08856257.2014.906980>
- Shari, A.M.J., Ahmad, M., Razali, R.R.R., & Sujak A.F.A. (2023). "Knowledge, Attitude, and Practices Towards Internet Safety and Security Among Generation Z in Malaysia: A Conceptual Paper." Proceedings of the International Conference on Communication, Language, Education and Social Sciences. CLESS 2022, ASSEHR 704 Sareen Kaur Bhar & Hawa Rahmat (Ed.), .4-11. https://doi.org/10.2991/978-2-494069-61-9_2
- Summers, J., Tarbox, J., Findel-Pyles, R. S., Wilke, A. E., Bergstrom, R., & Williams, W. L. (2011). Teaching two household safety skills to children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5(1), 629-632. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2010.07.008>

Extended Abstract

Introduction

Safety skills are defined as appropriate responses that children can give in potentially dangerous situations that may cause harm from risks such as injury or abduction (Summers et al., 2011). Individuals with intellectual and developmental disabilities experience more risk and exclusion in the digital world compared to many groups in society (Chadwick, 2022). One way to prepare individuals with special needs to be independent and active members of society and to ensure their participation in society is to teach them safety skills (Kearney & Bucholz, 2020). Safety skills are an important but often neglected topic for individuals with special needs (Livingstone et al., 2019). Looking at the studies conducted in the international literature in recent years on the internet safety skills of individuals with special needs, it is seen that access and sharing restrictions are imposed to ensure the safety of these individuals in online environments, online behaviours of these individuals are controlled by caregivers, and online risks are not fully understood by these individuals (Borgström, 2019; Chadwick, 2019; Chadwick, 2022; Rocheleau et al.). Based on the studies in the literature, considering that individuals with special needs are more vulnerable to the risks that may come from the virtual environment, it can be said that individuals with special needs in the 14-19 age range, which covers the adolescence period, are more at risk in terms of internet safety skills because they can use phones independently and have access to the internet. It is thought that the observations and opinions of teachers can be a rich source of data regarding internet safety skills, which are considered among the skills that should be acquired by individuals in this group. Determining the views of teachers working with individuals with special needs on internet security skills constituted the general purpose of this study.

Method

In the current study, a qualitative typical case study method was used to reveal a specific situation or event (Yıldırım & Şimşek, 2008). The data of the study were collected using semi-structured interviews. In the research, this design was preferred to determine and reveal the views of teachers working with individuals with special needs on internet security skills.

In order to determine the views of teachers working with individuals with special needs on internet safety skills, the interview form was prepared by reviewing the literature and taking the opinions of experts working in the field of special education and measurement and evaluation. The interview form was finalized in line with the opinions of the field experts. The interview questions prepared in accordance with the semi-structured interview technique were asked to the participants one-on-one and their opinions were recorded.

Participants

The participants of the study consisted of 14 teachers who worked with students attending special education vocational schools or students studying at the third level of special education classes. The participants were selected by means of the criterion sampling technique. The criteria determined by the researchers were: a) having worked with students with special needs for at least three years, b) the student group that the teachers work with attends special education vocational school or the third level of special education classes. During the research, the real names of the participants were not used, and code names were assigned to protect their identities.

Findings, Discussion and Result

In the research, when the participant teachers were asked what the concept of internet safety meant to them, they expressed it as "safe roaming on the internet". "Protection from psychological violence" comes to the fore when we look at the benefits of gaining internet safety skills of participant teachers for children with special needs. Another benefit of gaining safe internet skills for students with special needs is that it will ensure that the child is safe in every sense such as social, physical, psychological, etc. Teachers stated that safe internet skills will ensure that "the child is safe". One of the situations that may endanger children with special needs in the internet environment is the traps set by strangers. Participant teachers stated that the issue of "communication with strangers and sharing photos with strangers" in the internet environment is a situation that can put the child's safety and privacy at risk in various aspects.

It is important to teach children how to use the internet in order to eliminate the possibility of encountering unwanted content on the internet. In order to protect children from the risks in the internet environment, teachers emphasized "teaching correct internet use". Another negative effect of the Internet is its effect on undesirable behaviors. Teachers expressed opinions about "Harmful habits and inappropriate behaviors" as one of the negative effects of the Internet.

When the opinions of the teachers are examined, it is seen that about half of the students with special needs share the negativities they experience with their teachers. Teachers stated that they held a "meeting with the counsellor" when the students shared this situation with them. Teachers reported informing the students about teaching internet safety skills to children with special needs. Teachers stated that they provided training to students on this subject in the form of "giving information verbally".

When the findings of the study were analyzed, it was seen that the participants perceived the concept of internet security as "Safe roaming on the internet" and "Protection of personal information". In a study conducted by Shari et al. (2023) to determine the attitudes, acceptance and practices of Generation Z towards information technologies, the concept of internet security was considered as all security violations, including virus infections, identity theft and hacking, and problems that are the direct result of users' negligence, lack of knowledge and lack of action.

Among the findings of the study, it is seen that the participants stated that improper internet use affects individuals with special needs psychologically and leads to problems such as detachment from social life and disruption of social communication and undesirable behaviors. Arslan and Bulut Özek (2020) examined the internet usage habits of students with intellectual disabilities according to parents' opinions. At the end of the study, they determined that all of the students had access to the internet and most of them (60%) used the internet for four hours or more a day.

As a result, teachers think that the risks associated with the internet use of students with special needs outweigh the benefits (Chiner et al., 2021). The findings of this study also support this situation. It is seen that teachers are quite concerned about online risks. Similar to the situations suggested in the literature, comprehensive intervention programmes for children with special needs, their families and teachers should be developed for safe internet use.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Kurulu tarafından 09.01.2023 tarihinde 2023/01 sayılı kararıyla verilen etik kurul izni bulunmaktadır (Protokol No: 2023/26). Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından

verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Birinci Yazar %40, İkinci Yazar %30 ve Üçüncü Yazar %30 oranında katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.